

לפנים והם לאחור, והכל בלשון הפוכה לטוב, והכוונה, שהגויים היו למעלה ולפנים.

שנינו במשנה, משמת יוסי בן יעזר, בטלו האשכולות.

ומבארין, מאי "אשכולות", אמר רב יהודה אמר שמואל, נוטריקון הוא של איש שהכל בו, שיודע את התורה לאמיתה, בלא דופי שכחה ומחלוקת. [ובתמורה טו: פירש רש"י, תורה ויראת חטא וגמילות חסדים].

שנינו במשנה, יוחנן כהן גדול העביר את הודיית המעשר וכו'.

והוינן בה, מאי טעמא ביטל בתקופתו (80) את אמירת הוידוי בביעור מעשרות, אמר רבי יוסי בר חנינא, לפי שאין נותנין אותו בתיקונו, דהרי רחמנא אמר דיהבי מעשר ראשון ללויים, ואנן קא יהבינן לכהנים, מעת שקנסם עזרא על שלא עלו עמו מהגולה.

ולכן אי אפשר לומר בוידוי, "וגם נתתו ללוי ככל מצותיך אשר צויתני", ועל כן ביטל את אמירת הוידוי כולו.

ומקשינן ולודי אשאר מעשרות, על מעשר שני ועל מעשר עני, שהעלם לירושלים או נתנם לעניים כדין.

ועברו על מזה שכתוב בתורה, השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו' ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו.

משרבו נשים שהלכו נטויות גרון, ומשקרות עינים צובעות עיניהם כדי שיסתכלו בהן, רבו הנשים שהשקום בעליהם מים המרים, אלא שפסקו להשקותם מאחר שלא היו המים בודקים, וכדלעיל.

משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים ונתקצרו השנים של חיי האדם, דכתיב ושונא מתנות יחיה.

משרבו זרחי הלב שלא הטו אזנם לשמוע דברי רבם, מפני גבהות לבם, אלא היו סומכים על בינתם לדקדק בשמועתם, כתוצאה מכך רבו מחלוקות בישראל שכל אחד הביין מה ששמע כפי דרכו.

משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות, שבתקופתם גברו הגזרות ועול המלכות, ולא יכלו לתת לבם לברר דברי החולקים, ועם מי הצדק.

משרבו מקבלי צדקה מן העובדי כוכבים, היו ישראל למעלה והם הגויים למטה, ישראל

נותנים ללויים. והבאי את תקנת יוחנן כהן גדול שהיה זמן רב אחר עזרא, ועדיין תיקן שלא יתודו שנתנו ללויים, ועיי"ש בכסף משנה שדייק לשון הרמב"ם בתקנה זו [בפי"א הי"ג] שתקנו כן ב"זמן שהיו נותנין מעשר לכהנים", ולא כך כתב "שלא היו נותנים אלא לכהנים".

ועיין חזון איש [דמאי ב'] שכתב שאפילו נתן מעשרותיו ללוי אינו מתוודה, שלא לכי"ש את מי

80. ביבמות [פ"ו ב'] ובעוד סוגיות נחלקו תנאים אם עזרא קנס שלא יתנו כלל ללויים או שיתנו גם לכהנים, ועיין ברמב"ם [פ"א ממעשר ה"ד] שכתב שעזרא קנס את הלויים בזמנו, והכסף משנה כתב שאחר זמנו מי שרצה נתן לכהנים, ומי שרצה נתן ללויים.

והר"י קורקוס האריך לדחות הוכחות התוס' [בכתובות ובבבא בתרא] שאף אחר תקנת עזרא

ביטל את הוידוי וגזר על הדמאי שיעשרוהו כשנלקח מעם הארץ, לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שאין עמי הארץ מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד, ואילו מעשר ראשון ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין.

אמר להם, בני, בואו ואומר לכם, כשם שתרומה גדולה יש בה עוון מיתה אם אוכלים טבל שלא הופרשה ממנו התרומה, כך תרומת מעשר וטבל יש בהן עוון מיתה.⁽⁸²⁾

ולפיכך עמד והתקין להם שכל הלוקח פירות מעם הארץ מפריש מהן מעשר ראשון ומעשר שני, ואחר כך לוקח מתוך המעשר ראשון ומפריש ממנה תרומת מעשר, ונותנה לכהן. והתקנה בזה היתה, שיתנהגו בהפרשות שיש בהם עוון מיתה כמו טבל גמור.

ומתריצין, אמר ריש לקיש, כל בית שאין מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות, שאינו יכול להתוודות על מעשר אלא אם נתן גם את המעשר הקודם לו, וכדלהלן.

ומבארין מאי טעמא אינו יכול להתוודות על שאר מעשרות כשאינו מתודה על מעשר ראשון, אמר אבוי הואיל ופתח בו הכתוב תחילה, שבצווי על המעשרות נאמר ונתת ללוי, זה מעשר ראשון, לעני זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני. ופתח הכתוב במעשר ראשון אף שעיקר הוידוי במעשר שני, כדי ללמדנו שמעשר ראשון מעכב.⁽⁸¹⁾

ודייקין מלשון המשנה שרק ביטל את הוידוי, מכלל, דאפרושי הווי מפרישי מעשר ראשון, ורק לא נתנהו ללויים מפני תקנת עזרא.

ומקשינן והא תניא, אף הוא יוחנן כהן גדול,

מתוודה ומשמע כלל, ולכאורה סתר דבריו מיניה וביה.

והחזון איש [שם] כתב שמעשר ראשון מעכב רק כשלא הפרישוהו, אך באופן שלא היה לו מעשר ראשון כגון שקנה פירות שכבר הופרשו מהם תרומה ומעשר ראשון, יכול להתוודות על מעשר שני לבדו.

82. והם טעו לחשוב שעוון מיתה על תרומת מעשר חל רק אחר הפרשת המעשר ונחלקו בטעם האיסור רש"י [בבכורות יא:] ותוס' [יבמות פו:] אם נאסרו הפירות משום תרומת מעשר המעורבת בהם אף שעדיין לא הופרשה, או שכל טבל עווננו במיתה אף שהוא טבול רק למעשר ראשון, ועיין ברמב"ם וראב"ד [מאכלות אסורות פ"י ה"כ] ובאפיקי ים [ח"א י"א].

שנתן מתנותיו לכהן, וחיפש שכל זה רק בזמן המשנה שנתנו לכהנים, אולם בזמנינו שנותנים ללויים אפשר להתוודות.

ובמנחת חנוך [תר"ז] הוכיח מסוגיין שאפשר להתוודות על מקצת המעשרות, ורק מפני שמעשר ראשון נכתב תחילה אי אפשר להתוודות על שאר המעשרות בלעדיו.

81. במנחת חנוך [מצוה תר"ז] הקשה על הרמב"ם שפסק [שם] שמי שאין לו אלא מעשר שני בלבד מתודה, וביאר הכסף משנה שמתודה רק על המעשר שני, ולא אמר שאר הוידוי, שהרי אינו אמת, ותמוה מסוגיין שמשמע שאינו מתודה כלל, וביותר תמוה, שהרמב"ם עצמו פוסק כך כנ"ל, ולא כתב "שאינו מתודה על המעשר ראשון", אלא נקט בסתמא "שאינו

יש שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

אלא כתוב זה נאמר רק כשיש הסתר פנים, ונקרא בכינוי כביכול יישן ה', אך זה רק בזמן שישראל שרוי בצער, ועובדי כוכבים בנחת ובשלחה, לכך לזמן כזה נאמר, עורה למה תישן ה'.

אבל בזמן שבית המקדש קיים וישראל שרויים בשלוה על אדמתן לא ראוי לומר מקרא זה לפניו, ולכן בטל אמירתו [לפי המהרש"א].

שנינו במשנה ואת הנקפים.

מאי נוקפים, אמר רב יהודה אמר שמואל, שהיו מסרטיין לעגל, המובא לקרבן בעת שבאו לשחטו, בין קרניו כדי שיפול דם בעיניו ולא יראה שבאים להפילו לשחטו ויתנגד.

אתא איהו יוחנן כהן גדול, ובטיל את מנהגם לסרוט, משום דמיהזיזי כי מומא.

במתניתא תנן שלא היו מסרטיין את העגל, אלא שהיו הובטיין אותו במקלות להפילו לארץ לשחטו, כדרך שעושיין אותו לפני עבודת כוכבים.

ובא יוחנן כהן גדול ואמר להם, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח. ותמהינן, וכי בהמות שהכוס במקלות נחשבות נבלות, הא שחיט להו, ולא מתו מחמת המכות ולא התנבלו.

ומתריצינן, אלא צריך לומר שאמר להם עד מתי אתם מאכילין טריפות, והחשיבם כטריפות שמא ניקב קרום של מוח⁽⁸³⁾

ולכן החמיר בתרומת מעשר שלא ישהנה הלוקח כמו מעשר שני שמניחו ועילה ואוכלו בירושלים, וכמו מעשר ראשון ומעשר עני שיכול להניחם אצלו ולמכרם ללוי או לעני מספק, מפני שהמוציא מחבירו עליו הראיה, שעליהם להביא ראיה שהוא חייב במעשרות אלו. ולא חשש שמא יאכלם כי הם מותרים לזרים.

אולם בתרומת מעשר תקן שעל הלוקח להפרישה מיד, ולתתה לכהן, ולא להשהותה אצלו כדי למכרה, מפני חומר העוון שיש לאוכלה.

ומוכח מברייתא זו שעמי הארץ לא הפרישו כלל מעשרות, ולמה שנינו שביטל הודיית המעשר, ומשמע שהפרישוהו ולא נתנוהו מפני הקנס שקנס עזרא את הלויים.

ומתריצינן תרתי תקנות תיקן.

האחת, ביטל יודוי בחבורים, והיא התקנה שהוזכרה במשנה כהודיית המעשר, שבטלה גם לאלו שעשרו כדין, אלא שלא נתנוהו ללויים מפני שקנסם עזרא.

ובתקנה השניה, גזר על דמאי של עמי הארץ, והיא התקנה שאמרו בברייתא שעשאה לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שאין כלם מפרישין מעשרותיהם כדין.

שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים.

ומבארין מאי "מעוררים",

אמר רחבה שכך נהגו בבית המקדש בכל יום ויום, שהיו עומדים ליום על הדוכן בשעה שהיו משוררים על הקרבן, ואומרים עורה למה תישן ה', אמר להן יוחנן כהן גדול, וכי

83. בשו"ת הרשב"א [ח"ג רע"ט] כתב שכשמכה בהמה נגד אחד מאבריה יש לחוש יותר לטריפות

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי.

ומבארין מפני מה לא הוצרכו לשאול בימיו על הדמאי, כדאמרן, לעיל בברייתא, שתיקן שכל הלוקח מעם הארץ יעשר, ויתרום תרומת מעשר.

מתניתין:

משבטלה סנהדרין⁽⁸⁴⁾ גזרו לבטל השיר מבית משתאות שלא ישיר אדם לשבח חברו⁽⁸⁵⁾ במשתה היין, ואפילו שר בפיו בלבד,

ומנין שגזרו כך, שנאמר, כשיר לא ישתו יין וגו',

מחבטות המקלות, והוא אחד מסימני הטריפות בבהמה, ולכן ביטל מנהגם להכות בהמות הקרבנות.

וכדי שלא יקשה על הכהנים לאחוז את הבהמות בעת השחיטה, ויקבלו דבריו שלא להכות את הבהמות לצורך כך, עמד והתקין להם טבעות שהיו קבועות בקרקע העזרה, ומכניסים בהם צואר הבהמה להחזיקה בעת השחיטה.

שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים.

ומבארין שמדובר בחולו של מועד, ובטלו מפני כבו דהמועד או שלא יבואו לידי מכשול כשלא ידעו שהותר רק לצורך דבר האבד.

השיר כשבטלה סנהדרין, על פי מה שנחלקו [בראש השנה טז]. אם אדם נדון בראש השנה או בכל יום, והוכיח שמאן דאמר שדין של מעלה אינו בכל יום, טעמו כיון שאלוקים נצב בעדת קל, ומניח לדיינים לדון דינם, אך מיום שבטלה סנהדרין אדם נידון בכל יום, והרי אין אומרים שירה בשעה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, ולכן פסק השיר.

85. כך כתב הטור להלכה, ויסודו מרב האי גאון שהתיר שיר של תשבחות וזכרון חסדי ה', ומקור לכך מהירושלמי, שהביא את סיבת הגזירה שגזרה כשבטלה סנהדרין, משום שאמר רב חסדא בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהם ולא היה אומר דברי נבלה בשיר. וטעם זה לא שייך אלא בשירי אהבה ושבח בין אדם לחבירו, ולא בהודיה ושבח להקב"ה.

והרי"ף [רפ"ה דברכות] הבאי דברי רב האי גאון, וסיים ומנהג כל ישראל לאומרן, לשירי

והביאו ראיה לדבריו מסוגיין, ובתשובות בית אפרים [יו"ד ו'] כתב שאם לא התרוצץ ראש הבהמה אין צריך לבדוק, ורק בבית המקדש שהיו עושים כך בקביעות, לא ימלט שלפעמים ניקב המוח.

ובשו"ת דעת תורה למהרש"ם, הקשה שהרי ידוע היכן היכו, ויתקנו שיבדקוה אם נטרפה או לא.

ובשו"ת מנחת יצחק [ח"ב כ"ז] כתב שכיון שעושין כך בקביעות אי אפשר לסמוך על תקנה שיבדקוה, כי לא ימלט שפעם ישכחו מלבדוק ונמצא שמקריבים טריפה למזבח.

ובמנחת קנאות תמה אם אכן חשש לטריפות, למה הוצרך לטעון על הקרבת קרבן טריפה, והרי חמור מכך שהאכילו את הכהנים טריפה. ורצה ליישב שעשו כך רק לקרבן עולה שאינה נאכלת, ועיין בהגהות יעב"ץ.

84. ביערות דבש [דרוש י"ד] נתן טעם למה פסק

משמתו נביאים הראשונים כל הנביאים שהיו עד בית שני נכללו בתואר זה, בטלו כחם של אורים ותומים להגיד עתידות. (86)

משחרב בית המקדש, בטל השמיר שהיתה להם תולעת קטנה, שהיו מניחים אותה על אבן להבקיעה או לחרטה כפי הצורך לאבני הבית והאפוד, וכמבואר בגמרא, וכשחרב בית שני נעלמה תולעת זו.

וכן בטלה בחורבן נופת צופים שהוא דבש משובח מאד [במראה בטעם ובריח – רמב"ם] שמקורו ממקום שנקרא צופים.

וכמו כן פסקו מעת החורבן אנשי אמונה שהאמינו בה' באמת, ומוציאים ממון לצדקה ולהידור מצוה ואינם דואגים לשום נזק, שנאמר הושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מבני אדם.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע, מיום שחרב בית המקדש אין יום

שאין בו קללה, ומאז לא ירד הטל לברכה (87) וניטל טעם הפירות. (88)

רבי יוסי אומר, אף ניטל שומן הפירות, שהוא המרכיב המזין שבהם.

גמרא:

ותמהינן על מה ששינו שביטלו את השיר בבתי משתאות מיום שבטלה סנהדרין מפני שכתוב בשיר לא ישתו יין וממאי דמשבטלה סנדרי כתיבי פסוק זה,

ומבארין אמר רב הונא בריה דרבי יהושע, דאמר קרא זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם.

ופירושו בזמן שבטלו הזקנים היושבים בשער שהם הסנהדרין, באותה שער בטלו גם בחורים מנגינתם.

יכלו לשאול בהם בלי רוח הקדש, ועיין בהערות בסוגיית הגמרא.

ובאבן עזרא [שמות כ"ח ו] הוכיח שלא היו שמות הקדושים בחשן, שהרי דוד שאל באפוד בד, אלא שהרגיל לענות באורים ותומים יוכל להשיב מדמיון האפוד בכל עת, ולדבריו צריך לבאר כהרמב"ם, והרמב"ן [כ"ח ט] נחלק עליו.

87. בתענית [ג' ב'] מסקינן שיש שני סוגי טל, טל סתם, שאינו נעצר לעולם, שנצרך לקיום העולם וטל לברכה, שלא ירד מיום שחרב בית המקדש.

88. במכתב מאלהו [ד' 286] כתב שמכאן המקור לדברי הכוזרי [ג' ט"ו] שכל הגדול ומושלם יותר ברוחניות, נהנה יותר מטעם

תשבחות לה', בבתי חתנים ובבתי משתאות בקול נגינות ולא ראינו מי שמיחה בזאת. והמגן אברהם [תק"ס] הביא בשם המהרי"ל שירי תשבחות הם רק השירים שנתקנו על הסעודה כגון בשבת, אבל פיוטים אחרים אסור, כגון המשוררים במשתה ה' כי עניחני, כי אז התורה לובשת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר, אולם בבתי כנסת מצוה לזמר לכבוד הרגלים.

86. כך ביאר בתפארת ישראל על המשניות. ולכאורה לשיטת רש"י שהיו מכניסים קלף שעליו נכתב שם המפורש בחשן האפוד, הרי כשמתו נביאים ראשונים הוציאוהו, ובטל בלי חסרון בגדים, ולהרמב"ם שלא היה שם המפורש בחשן, ביטולם נגרם מחסרון רוח הקדש שלא

אמר **מר בר רב אשי**, לדידי חזי לי שד המרקד בבית שומם, וראיתו מננה כי תורא.

אמר **רב הונא**, זמרא דנגדי, ששרים מושכי הספינות בחבלים, ועושים כן כדי לזרזם במלאכתם הקשה, וזמרא דבקרי שמזמרים האיכרים בשעה שחורשים, כדי לכוון את השוורים לתלמיהם, שהולכים לעבר קול השיר הערב עליהם, ולכן זמר מסוג זה שרי.

אבל זמר דגרדאי — אורגי בגדים ששרים במלאכתם⁽⁸⁹⁾ אסיר שמטרתו לשחוק בלבד.

רב הונא בטיל זימרא גזר על דורו שלא יזמרו בביתם ובבתי משתאות, ובעקבות כך ירדה ברכה לעולם והתרבו האוזים והחייטים וירד מחירם, **קם מאה אוזי בזוזא, ומאה סאה חיטי בזוזא, ולא איבעי ולא רצו אנשים לקנותם אפילו במחיר זול זה**, מרוב השפע שירד בזכות גזירתו.

לאחר זמן **אתא רב חסדא**, זלזל בה, ולא הקפיד לגזור במי שהפר את הגזירה, והפסיק השפע, ושוב עלו מחירי האוזים עד כדי כך שאיבעי אוזא בזוזא, ולא משתכח.

אמר **רב יוסף**, זמרי גברי ועני נשי, כשגברים שרים ונשים עונות אחריהם, זה פריצותא, שקול באשה ערוה.

ובפסוק זה לא נאמר איסור לשיר, אלא שכך היתה המציאות, שנשבתה השירה, וממנו למדו שהאיסור שנאמר בפסוק שהביאה המשנה, בשיר לא ישתו יין, נגזר בעת החורבן.

אמר **רב, אודנא דשמעא זימרא** אוזן ששמעה קול זמר בזמן הזה, תעקר.

אמר **רבא**, זמרא בביתא, חורבא כסיפא, סופו להחרב, שנאמר קול ישורר בחלון, חרב כסף, יהיה החורבן ניכר בסף הבית, כי ארזה ערה.

ומבארין, מאי "כי ארזה ערה", אמר **רב יצחק**, ביאורו, וכי בית המסוכך המסוכך בארזים, עיר הוא, וכי הוא חזק כעיר שלא יוכל להחרב, אלא — והרי, אפילו בית המסוכך בארזים מתרועע, ואף הוא יחרב.

אמר **רב אשי**, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית כסיפא בסף הדלת מתחיל, שנאמר חרב כסף.

ואיבעית אימא, מקור אחר שחורבן בית מתחיל בדף הדלת, מהכא, שנאמר ושאייה הוא בית שומם מדיירים, יוכת שער שדים מרקדים בו ונוגחים ושוברים את שערו, ומשם מתחיל חורבנו.

האכילה.

ובמהר"ל כאן כתב לבאר דברי הגמרא [להלן מט] טהרה בטלה טעם וריח, כי טהרה היא סילוק הטינופת, ואז גובר כח הריח שהוא הפך הטינופת, והוא נותן טעם בפרי, ועיין להלן.

89. רש"י בגיטין [דף ז]. כתב שאסור לשורר בבתי משתאות, ומשמע שבין בפה ובין בכלי

אסור במקום ששותים יין, ותוס' שם כתבו שמי שמתענג ביותר מהשירה כגון ריש גלותא שהיו מזמרין לפניו בשכבו ובקומו, אסורה עליו השירה אף שלא במקום משתה. ובשלטי גבורים כתב שאפילו לנגן לתינוקות אסור. והרמב"ם מחלק בין שירה בכלי זמר שאסורה בכל מקום, לשירה בפה שאין לאוסרה אלא במשתה היין. והב"ח הביא ראיה מסוגייתנו שאסור לשיר

שכר, יין ישן ומשכר, ירדופו לשתותו ואף שהדרך לשתותו רק בלילה. וגם בלילה הם מאחרי בנשף יושבים זמן רב בבית המשתה, ושותים הרבה עד כדי כך שאפילו יין ידליקם. והיה בבית המשתה כנור ונבל תוף וחליל, ובאירה זו יין משתייהם, ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו. [נפירש"י שם, באורייתא ד"ה לא אסתכלו, ולא קלסוהו שחרית ביוצר אור ולא ערבית במעריב ערבים, ועיין בהערות].

ואלו הם הארבעה מיני זמר ששותי בהם.

וכדי לדעת מהם החמשה מיני פורעניות שמביאין לעולם, צא ולמד מה כתיב אחריו, א. לכן גלה עמי בבלי דעת כי לא רצו לדעת דרכי ה', וזו הפורענות הראשונה שגורמין גלות לעולם.

ב. וכבודו מתי רעב נכבדי העם ימותו

ובאופן הפוך חמור יותר, דהיינו זמרי נשי ועני גברי, נחשב כאש בנעורת, שהעונה מטה אזנו לקול המזמר כדי לענות אחריו, ונמצא שהאנשים נותנים לבם לשמוע קול הנשים, ומבעירים את יצרם כאש בנעורת.

ותמהינן למאי נפקא מינה מה חמור ממה, והרי שניהם אסורים.

ומבארנין, שנפקא מינה באופן שלא שומעים בקולו לבטל שניהם, עדיף שיקדים לבטולי הא זמרת נשים ועניית אנשים, מקמי הא משירת אנשים ועניית נשים, כי זמרת נשים לפני אנשים היא כאש בנעורת.⁽⁹⁰⁾

אמר רבי יוחנן, כל השותה במקום שמנגנים בו בארבעה מיני כלי זמר מביא חמש⁽⁹¹⁾ פורעניות לעולם.

שנאמר, הוי משכימו בבקר לשתות יין,

שהיא כאש בנעורת, כיון שכשנשים מנגנות הן מאריכות בדיבור ומביטים בהם האנשים ובאים בנקל לידי עבירה ועי"ש ברש"י על הרי"ף שפירש כדומה לזה.

ועיין באגרות משה [או"ח א' מ"ב, ב' ל"ה] שכל נידון הגמרא באיזה איסור להתעסק קודם כדי לבטלו, אך פשוט שאין להתיר איסור קל כדי למנוע איסור חמור.

91. עיין במהרש"א ובעיון יעקב ביאר שנענש גם על השתיה, והיא העוון החמישי. ועוד שמבטל מחמשה חומשי תורה וכמשמעות הפסוק שהביאה הגמרא, ואת פעל ה' לא הביטו ופרש"י שם שלא למדו תורה, ועוד שמבטל קריאת שמע של מעריב וארבע ברכותיה, מתוך שהוא שיכור, וגם זה נרמז ברש"י שם.

בפה, ואפילו שלא במשתה היין, שהרי אף זמר דגרדאי נאסר, ואף שהיו עוסקים במלאכתן ולא שותים יין, והביאו המשנה ברורה להלכה [תק"ס י"ג].

וכתב שם שיש למחות ביד נשים המזמרות בעת מלאכתן, ואם לא ישמעו לו מוטב שיהיו שוגגות. ובשער הציון כתב, שמתר לנשים לזמר לתינוק שישן, ובמאמר מרדכי הוכיח כך מסויגין.

ובאגרות משה [או"ח קס"ו] הסתפק אם מותר לנגן בכלי זמר כשעושים "דינר" לשיבה, כי אין בעצם הסעודה מצוה, והיא רק לסיוע המגבית, והסיק שטוב להחמיר, אך אין למחות במקילים.

90. ורבינו יונה בברכות [ריש פ"ה] ביאר, לבטל מה שמנגנים האנשים בפיהם או בכלי זמר והנשים עונות, כדי שלא יבואו לעשות ההיפך,

וירד לשאול הדרה המכובדים שבירושלים, והמונה המון העם שבה, ושאוהה ההמון שמקים קול שאון והמולה, ועלז בה והעלזים שבה, כולם יפלו לשאול בעודם בשאונם ועליותם.

שנינו במשנה משמתו נביאים הראשונים, בטלו אורים ותומים.

ומבארין מאן נביאים הראשונים, אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה,

רב נחמן אמר, בימי דוד, זמנין סליק עולה בידם לקבל תשובה מהאורים ותומים, וזמנין לא סליק.

שהרי כשברח דוד ויצא מירושלים מפני אבשלום, ועלה במעלה הזיתים בקש לשאול באורים ותומים אם יצליח לשוב לירושלים ויראהו ה' את הארון ואת נוהו, ואז שאל צדוק ועלתה לו, אך שאל אביתר ולא עלתה לו. כדרשינן ממה שנאמר שם, ויציקו — והעמידו — את ארון האלוקים, ויעל אביתר עד תום כל עם לעבור, ומבארין שכששאל דוד וראה שאביתר לא נענה, הבין כי התקיימה בו קללת שמואל להסיר הכהונה מבני עלי, ולכן הסתלק אביתר באותו היום מכהונה גדולה, ושאל צדוק הכהן שעמד תחתיו, ושאל את שאלת דוד, ונענה באורים ותומים.

מתיב רבה בר שמואל, ויהי לדרוש אלהים בימי זכריהו המבין בראות אלהים, מאי לאו כוונת הפסוק שדרשו אלהים באורים ותומים ומשמע שהיו עדיין בימי זכריהו שהיה בסוף ימי הבית, ומתצינן, לא, אין הכוונה שדרשו באורים ותומים, אלא בנביאים.

ברעב, וזו הפורענות השניה, שמביאין רעב לעולם.

ג. והמונו צחה צמא, המון העם ימותו בצמאון וביובש צחית, תחת משתיהם, וזו הפורענות השלישית, שהיא בדרך משל שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה, והצמאון יהיה לתורה שנמשלה למים, והם לא שתוה, אלא הפנו לבם לשתיית שכר ויין.

ד. וישח אדם וישפל איש, כביכול הקב"ה נכפף ונחלש ואין בכוחו להיטיב לישראל וזו הפורענות הרביעית, שגורמין שפלות לשונאו של הקב"ה, [בלשון הפוכה לטוב].

ומבארין מנין שהכוונה כלפי הקב"ה, שהרי אין נקרא "איש" אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר, ה' איש מלחמה.

ה. ועיני גבוהים תשפלנה, ועיני ישראל שהיה בהם גסות הרוח הניכרת בעיניים, יושפלו להסתכל כלפי מטה כדרך השרויים בצער, וזו הפורענות החמישית, שגורמין שפלות של ישראל.

ומה כתיב אחריו, לאחר שהביאו במשתיהם חמשה פורעניות, נאמר שסופם ליפול לגיהנום.

ב-ממ דכתיב לכן הרחיבה שאול נפשה, מדה כנגד מדה שהם הרחיבו נפשם לשנות הרבה, כן השאול תרחיב עצמה יותר מהרגיל כדי לקבל את המתים.

ופערה פיה לבתי חוק תפתח עצמה בלי גבול, לקבל את אלו שלא היה גבול לתפנוקיהם.